

WYŁĄCZENIE SĘDZIEGO

WYŁĄCZENIE SĘDZIEGO

- ✘ Instytucja wyłączenia sędziego ma na celu zapewnienie bezstronności i niezawisłości sędziego wyznaczonego do rozpoznawania i rozstrzygania w danej sprawie cywilnej.
- ✘ Jest realizacją m.in. prawa do sądu, o którym mowa w art. 45 Konstytucji RP, zgodnie z którym każdy ma prawo do rozpatrzenia jego sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

WYROK SN Z 10 KWIETNIA 2019 R., IV CSK 279/18

- ✘ Sędzią bezstronnym jest sędzia zdolny do obiektywnego rozpoznania sprawy w celu wydania sprawiedliwego wyroku, bez kierowania się jakimikolwiek uprzedzeniami lub względami pozamerytorycznymi, wolny od nacisków zewnętrznych i wewnętrznych emocji, konfliktów sumienia lub przekonań.

RODZAJE WYŁĄCZENIA

Kodeks postępowania
cywilnego przewiduje
dwa rodzaje
wyłączenia sędziego:

Wyłączenie sędziego z
mocy ustawy (*iudex
inhabilis*)

Wyłączenie sędziego
na wniosek (*iudex
suspectus*)

§ 1. w sprawach, w których jest stroną lub pozostaje z jedną ze stron w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy oddziałuje na jego prawa lub obowiązki

§ 6. w sprawach o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem, jeżeli brał udział w wydaniu tego orzeczenia

§ 2. w sprawach swego małżonka, krewnych lub powinowatych w linii prostej, krewnych bocznych do czwartego stopnia i powinowatych bocznych do drugiego stopnia

Iudex inhabilis. Art. 48 k.p.c., zgodnie z którym sędzia jest wyłączonej z mocy ustawy:

§ 5. w sprawach, w których w instancji niższej brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia, jako też w sprawach o ważność aktu prawnego z jego udziałem sporządzonego lub przez niego rozpoznanego oraz w sprawach, w których występował jako prokurator

§ 4. w sprawach, w których był lub jest jeszcze pełnomocnikiem albo był radcą prawnym jednej ze stron

§ 3. w sprawach osób związanych z nim z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli

Powody wyłączenia trwają także po ustaniu uzasadniającego je małżeństwa, przysposobienia, opieki lub kurateli!

Iudex suspectus. Wyłączenie sędziego na wniosek -> art. 49 k.p.c.

Niezależnie od przyczyn wymienionych w art. 48, sąd wyłącza sędziego na jego żądanie lub na wniosek strony, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie. Za okoliczność, o której mowa w § 1, nie uważa się wyrażenia przez sędziego poglądu co do prawa i faktów przy wyjaśnianiu stronom czynności sądu lub nakłanianiu do ugody.

Zgodnie z art. 53¹ KPC, niedopuszczalny jest wniosek o wyłączenie sędziego oparty wyłącznie na okolicznościach związanych z rozstrzygnięciem przez sąd o dowodach lub złożony po raz kolejny co do tego samego sędziego z powołaniem tych samych okoliczności. Taki wniosek pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. To samo dotyczy pism związanych z jego wniesieniem.

Wniosek o wyłączenie sędziego strona zgłasza na piśmie lub ustnie do protokołu w sądzie, w którym sprawa się toczy, uprawdopodobniając przyczyny wyłączenia (art. 50 § 1 KPC).

Wniosek powinien zostać złożony przed przystąpieniem strony do rozprawy, jeżeli natomiast strona składa wniosek już po przystąpieniu do rozprawy, to powinna również uprawdopodobnić że przyczyna wyłączenia dopiero później powstała lub stała się jej znana (art. 50 § 2 KPC).

Pismo zawierające wniosek o wyłączenie sędziego jest pismem procesowym i w związku z tym powinno ono spełniać ogólne wymogi przewidziane dla pism procesowych określone w art. 126 KPC. Wniosek powinien w szczególności zawierać oznaczenie sędziego, którego wyłączenia domaga się strona, podanie przyczyn wyłączenia wraz z ich uzasadnieniem oraz uprawdopodobnienie przyczyn wyłączenia.

Do czasu rozstrzygnięcia wniosku o wyłączenie, sędzia, którego dotyczy wniosek może podejmować dalsze czynności, nie może jednak zostać wydane orzeczenie lub zarządzenie kończące postępowanie w sprawie (art. 50 § 3 KPC).

Uwzględniając wniosek o wyłączenie sędziego, sąd znosi postępowanie w zakresie obejmującym udział tego sędziego w sprawie po złożeniu wniosku, chyba że czynności przez niego podejmowane były czynnościami niecierpiącymi zwłoki (art. 52 § 3 KPC).

Wniosek o wyłączenie sędziego rozpatrywany jest przez sąd, w którym sprawa się toczy, a gdyby sąd ten nie mógł wydać postanowienia z powodu braku dostatecznej liczby sędziów - sąd nad nim przełożony (art. 52 § 1 KPC).

Postanowienie wydawane jest po złożeniu wyjaśnień przez sędziego, którego wniosek dotyczy, natomiast w przypadku niezłożenia wyjaśnienia w terminie dwóch tygodni od dnia wpływu wniosku do właściwego sądu, a jeśli był dotknięty brakami - od dnia ich usunięcia, wniosek podlega rozpoznaniu bez wyjaśnienia, chyba że sąd uzna złożenie wyjaśnienia za konieczne (art. 52 § 2 KPC).

Art. 53¹. Niedopuszczalny jest wniosek o wyłączenie sędziego:

1) oparty wyłącznie na okolicznościach związanych z rozstrzygnięciem przez sąd o dowodach;

2) złożony po raz kolejny co do tego samego sędziego z powołaniem tych samych okoliczności.

Wniosek taki pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. To samo dotyczy pism związanych z jego wniesieniem. O pozostawieniu wniosku i pism związanych z jego wniesieniem zawiadamia się stronę wnoszącą tylko raz - przy złożeniu pierwszego pisma. W przypadku złożenia ustnie niedopuszczalnego wniosku o wyłączenie sędziego, przewodniczący zawiadamia stronę o jego bezskuteczności.

Art. 54. Przepisy niniejszego działu, z wyłączeniem przepisu art. 48¹, stosuje się odpowiednio do wyłączenia referendarza sądowego, ławnika, jak również innych organów sądowych oraz prokuratora. Wniosek o wyłączenie referendarza sądowego oraz ławnika sąd rozstrzyga zgodnie z przepisami niniejszego działu, a w pozostałych przypadkach przekazuje odpowiedniemu organowi nadrzędnemu.

Art. 508 § 4. Przepisu art. 48¹ nie stosuje się w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu wieczystoksięgowym i postępowaniu rejestrowym, a także w sprawach z zakresu prawa spadkowego, z wyjątkiem spraw o stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego oraz o dział spadku.

ORZECZNICTWO

- ✘ Zgodnie z najnowszym stanowiskiem judykatury **wniosek o wyłączenie sędziego niewyznaczonego do rozpoznania sprawy jest niedopuszczalny** i podlega odrzuceniu bez składania przez sędziego oświadczenia, o jakim mowa w art. 52 § 2, przy czym sędzia objęty takim wnioskiem o wyłączenie może zasiadać w składzie sądu rozpoznającego ten wniosek.
- ✘ Zob. uchwałę Sądu Najwyższego z 26 lipca 2019 r., I NOZP 1/19.
- ✘ Stanowisko to ma istotne znaczenie z punktu widzenia praktycznego. Wielokrotnie bowiem strony przygotowywały „zbiorcze” wnioski, żądając wyłączenia każdego z sędziów sądu, co stanowiło zazwyczaj przyjętą taktykę procesową, a wnioski były oderwane od faktycznego istnienia podstaw do wyłączenia sędziów.

ORZECZNICTWO

- ✘ Za utrwalony pogląd uznać należy ten, iż orzekanie przez sędziego mogącego podlegać wyłączeniu na podstawie art. 49 (*iudicis suspecti*) **nie prowadzi w świetle art. 379 do nieważności postępowania** (zob. wyrok SA w Katowicach z 20 września 2018 r., I ACa 169/18). Jedynie wydanie wyroku przez sędziego podlegającego wyłączeniu z mocy ustawy, tj. z jednej z przyczyn przewidzianych w art. 48, wywołuje nieważność postępowania na podstawie określonej w art. 379 pkt 4 (postanowienie SN z 12 października 2016 r., II CZ 98/16).
- ✘ Rozpoznanie sprawy z udziałem sędziego podlegającego wyłączeniu na podstawie art. 49 **może natomiast stanowić uchybienie procesowe mogące mieć wpływ na wynik sprawy**. Jeżeli jednak strona nie złożyła wniosku o wyłączenie sędziego, to nie może w postępowaniu odwoławczym skutecznie podnieść zarzutu, iż doszło do naruszenia jej prawa do sądu.

WYŁĄCZENIE SĄDU

- ✘ W aktualnym stanie prawnym **nie ma** instytucji wyłączenia sądu, a występuje jedynie instytucja wyłączenia sędziego.
- ✘ W określonych przypadkach może dojść jednak do wyłączenia wszystkich sędziów danego sądu od rozpoznania sprawy, ale powyższe nie może być traktowane na równi z sytuacją „wyłączenia sądu” w rozumieniu wprost określonej przez ustawodawcę regulacji.
- ✘ Powyższe oznacza, że strona może domagać się tylko wyłączenia od orzekania konkretnych sędziów danego sądu ze wskazaniem przyczyn, dla których według niej powinno dojść do wyłączenia każdego z nich.

QUASI-WYŁĄCZENIE SĄDU

Dwa przypadki, które można określić
quasi-wyłączeniem sądu

Jeśli sąd, do którego trafia pozew, jest pozwany w sprawie (jako *statio fisci* Skarbu Państwa). Wówczas sprawa podlega obligatoryjnemu przekazaniu do sądu wyższej instancji, który następnie wskazuje inny sąd do rozpoznania sprawy.

Dot. stosowania art. 48¹. Jeśli dojdzie do wyłączenia sędziego z mocy ustawy w oparciu o jedną z przyczyn wskazanych w art. 48 § 1 pkt 1-4, to konieczne jest wystąpienie przez ten sąd do sądu nad nim przełożonego o wyznaczenie innego sądu do rozpoznania sprawy.